

Ova je knjiga promijenila sve

Vishal Mangalwadi

Naslov izvornika:
Vishal Mangalwadi, „This Book changed everything“

Copyright:
Vishal Mangalwadi, 2019.

Copyright za hrvatsko izdanje:
Biblija 365, 2023.

Prijevod:
Hazim Yahya

Lektura:
Branka Tolić

Teološka redakтура:
Goran Punda

Prijelom:
Hrvatsko biblijsko društvo

Korektura:
Ivana Radan Punda

Grafičko oblikovanje originalne naslovnice:
Filip Vacek

Izdavač:
Biblijski institut, Zagreb 2023.

Za izdavača:
Perry L. Stepp

Urednik:
Ratko Medan, Biblija365

BIBLIJA365

OVA JE KNJIGA PROMIJENILA SVE

IZVANREDAN UTJECAJ BIBLIJE
NA NAŠ SVIJET

VISHAL MANGALWADI

U SURADNJI S
ASHISHOM ALEXANDEROM

I

JENNY TAYLOR

❖ POSVEĆENO ❖

časnoj obitelji Green iz Oklahome
koja se ne stidi Otkrivenja
u postčinjeničnoj Americi

I

Zajednici Reichenberg (OJC)
iz Reichelsheima u Njemačkoj
koja Riječ čini vidljivom

„Povijest je istinski iskaz religije.”

- LORD ACTON

„Da bi se uništila civilizacija, nije neophodno nasilje.
Svaka civilizacija umire od ravnodušnosti prema
jedinstvenim vrijednostima koje su je stvorile.”

- NICOLÁS GÓMEZ DÁVILA,
KOLUMBIJSKI FILOZOF

❖ SADRŽAJ ❖

PREDGOVOR: ANDREW WALLS

PREDGOVOR HRVATSKOM IZDANJU: RATKO MEDAN

OTKRIVENJE: GLAVNI KORIJEN ZAPADA

SVETAC, MEDVJED I KNJIGA	3
SAN KOJI JE PROMIJENIO ZAPAD	17
MOŽE LI FREUDOV STVORITELJ KOMUNICIRATI?	27

ZAPAD: GUBITAK DUŠE

GUBEĆI DUŠU, LOGIKU I JEZIK	43
MARGINALIZIRANJE CENTRA: CRKVA	63
ZAKON I SLOBODA: JE LI RIM POSTAVIO ZAKON IZNAD CAREVA	77
KRVOPROLIĆE ZBOG TOLERANCIJE	101

NOVO KRALJEVSTVO: NOVI SUVERENI

ZAŠTO SAD NISU POSTALE CARSTVO?	123
KAKO JE „MI NAROD” POSTAO SUVEREN?	153
KANCELARI, PREDSEDNICI I PREMIJERI: TKO JE REDEFINIRAO VODSTVO?	165

RIJEČI KOJE SU IZGRADILE NACIJE

EKONOMIJA: OD NARODA, PO NARODU, ZA NAROD	177
BOŽJI GOVOR I LJUDSKA KNJIŽEVNOST	201
OD PROROČKIH MEDIJA DO LAŽNIH VIJESTI	227
TAJNA ŠVICARSKJE INDUSTRIJALIZACIJE	247

ZAKLJUČAK

MOŽE LI ZAPAD BITI OBNOVLJEN?	259
-------------------------------------	-----

PREDGOVOR

Ovo je knjiga o Europi koju je napisao netko tko dolazi izvan Europe. Ona obuhvaća cijelo razdoblje u kojem se Europa razvijala kao kulturni entitet, od helenskoga i helenističkog te rimskog imperijalnog utjecaja koji su nekada oblikovali njezine južne i jugoistočne rubove do mješovite mase naroda (uključujući moje vlastite pretke) koje su Rimljani nazivali barbarima. Dr. Mangalwadi pokazuje kako se sve to susrelo s drevnim izraelskim Svetim pismom i s korpusom spisa koje kršćani nazivaju Novim zavjetom – ponekad na izvornim jezicima, ponekad preko prijevoda, ponekad na lokalnom dijalektu – i preobražujuće djelovalo na njihove misaone i djelatne procese, kao i na preoblikovanje tradicije koje je uslijedilo. Ovo je djelo vrjednije time što upućuje na drevne filozofske i religijske tradicije Indije te na suprostavljajuće intelektualne utjecaje, od kojih su neki destruktivni, koje su smislili Europljani ili njihovi potomci koji su sada naseljeni izvan Europe.

U vrijeme kada su mnoge oči Europljana okrenute od Knjige koja je promijenila sve, dok ta ista knjiga produktivno putuje putovima Afrike, Azije, Tihog oceana i Latinske Amerike, dr. Mangalwadi nudi ne samo zanimljivo štivo, već i zapadnjačkim umovima postavlja pitanja o kojima treba žurno promisliti.

- PROF. ANDREW F. WALLS, OBE, DD,
UNIVERSITY OF EDINBURGH,
LIVERPOOL HOPE UNIVERSITY,
AKROFI - CHRISTALLER INSTITUT, GANA

PREDGOVOR HRVATSKOM IZDANJU

Čitajući 2019. tada najnoviju Mangalwadijevu knjigu koju imate priliku držati u rukama, znao sam kako u rukama imamo štivo koje zaslužuje ugledati svjetlo dana i na hrvatskom jeziku. U hrvatskom književnom prostoru, bogatom raznom literaturom, ovakvih je knjiga još uvijek premalo.

Nakon svoje uspješnice „The book that made your world“, Mangalwadi nastavlja pokazivati i dokazivati zapanjujući i nevjerojatno široki utjecaj Knjige nad knjigama na razvoj suvremenog zapadnog društva iz svoje istočne perspektive, pokazujući kako mnoge vrijednosti koje s pravom zovemo dostignuća moderne civilizacije, zapravo imaju svoj korijen u toj neobičnoj, nekima pomalo zastrašujućoj velikoj i staroj knjizi – Bibliji.

Koliko ljudska prava, demokracija, ekonomija, sloboda tiska i sl. imaju veze s onime što piše u jednoj takvoj knjizi koju zovu Biblija - Sveto pismo? Mangalwadi tvrdi: Zapanjujuće puno! Zapravo, on nas vodi na putovanje kroz naš zapadni svijet kako bi se sami uvjerali koliko onoga što danas možda uzimamo zdravo za gotovo dugujemo vrijednostima koje nalazimo u Knjizi koja je, kako kaže Mangalwadi, promijenila sve.

„Ova je knjiga promijenila sve“? Vrlo hrabra izjava i hrabar naslov za knjigu. No, ako ne stanete samo na naslovu i provjerite što se nalazi unutar korica, moguće je da se zaista i sami uvjerite ili osvjestite koliko je ta Knjiga zapravo utjecala na suvremeno zapadno društvo i vrijednosti koje uživamo i kojima se kao civilizacija ponosimo.

- RATKO MEDAN

OTKRIVENJE

Glavni korijen Zapada

SVETAC, MEDVJED I KNJIGA

U siječnju 2018. bio sam na turneji promovirajući novu knjigu u St. Gallenu, u Švicarskoj. Bilo je sunčano poslijepodne. Nakon višednevnihi kiša ljudi su bili željni biti na otvorenom. Šetao sam besprijeckorno čistim Marktplatzom kad mi je pažnju privukao spomenik. Prikazivao je gradskog oca Joachima von Watta (1484. – 1551.), poznatog kao Vadiana. Kip je bio impozantan iako se Vadian činio prilično neuglednim. Nije sjedio na prijestolju ili konju. Nije nosio vijenac ni mač.

Pitao sam svakog koga sam sreo: „Oprostite! Koju knjigu drži u lijevoj ruci?” Tipičan odgovor bio je: „Ne znam.”

Dvojici muškaraca u ranim tridesetima bilo je neugodno: „Odrasli smo ovdje. Nitko nam nikada nije rekao.” Stariji je gospodin nagađao: „Najvjerojatnije Bibliju.” „Zašto? Je li bio propovjednik?” „Ne znam.” Okrenuo se svojoj družbenici: „Je li Vadian bio propovjednik?” Pogledala je kip i rekla: „Ne znam.”

Između svojih predavanja malo sam istraživao i ostao zapanjen onim što sam pronašao. Vadian je jedina osoba koju je slavni grad počastio kipom većim od života. Da, držao je Bibliju. Ali ne, nije bio propovjednik. Vadian je bio renesansni humanist. Gradski liječnik, njegov kroničar i gradonačelnik. Pa zašto onda drži Bibliju?

Povijest St. Gallena i Vadianove reforme daju nam uvid u europski identitet. Upoznaju nas s idejama i krepostima koje su omogućile da Zapad postane mjesto slobode i blagostanja za mnoge, a ne samo za nekolicinu. Te ideje nisu poticale iz Europe, no one su stvorile moderni svijet.

PREVIŠE ZNANJA?

Tijekom petnaestog stoljeća, prije Vadianova rođenja, St. Gallen postao je središte proizvodnje i trgovine tekstila. Nakon njegove smrti, postao je najveći svjetski proizvođač ukrasnog veza. Izumi nastali u St. Gallenu na kraju su omogućili da se vez proizvodi u industrijskim razmjerima.¹ Vadianov otac sam je bio trgovac tkaninama. Rođen u bogatoj obitelji, Vadian je završio školovanje 1501. godine i otišao u Beč na više studije. Diplomirao je 1509. godine i vratio se u St. Gallen kako bi proučavao Bibliju u knjižnici opatije, osnovanoj oko 750. godine.

Jasno je da je Vadian bio čovjek mnogih talenata. Kad se 1512. vratio u Beč, Sveučilište mu je ponudilo Katedru poezije, a Vadian je iskoristio priliku da studira medicinu. Car Maximilian I. ubrzo ga je počastio kao *poeta laureatus* – pjesnika laureata. Godine 1516. Vadian je imenovan dekanom sveučilišta prije nego što je sljedeće godine diplomirao kao doktor medicine. U St. Gallen vratit će se kao liječnik, a kasnije će postati i gradonačelnik. Ali to nije razlog zašto mu je grad iskazao počast.

Vadian se vratio prakticiranju medicine u St. Gallenu 1519. Ta je godine bila važna iz više razloga. U Zürichu su biblijska izlaganja Huldrycha Zwinglija počela izazivati kontroverze koje su pokrenule švicarsku reformaciju. Širom zemlje teolozi i političari prepirali su se hoće li zadržati *status quo* ili „se reformirati”. Napetosti su bile na vrhuncu.

Dogodilo se da je Zwingli studirao na istom fakultetu u isto vrijeme kao i Vadian. Debate koje je potaknuo ciriški reformator produbile su Vadianovo zanimanje za Bibliju. Dvije od dvadeset i sedam knjiga Novoga zavjeta napisao je liječnik Luka. On je postao jedno od Vadianovih nadahnuća. I on je također bio i biograf i povjesničar.

Kad se Vadian oženio Martom Grebel, nije imao pojma da će brat njegove supruge Conrad Grebel postati vodeća osoba u (anabaptističkoj) radikalnoj reformaciji. Dok su neki od radikalnih reformatora bili zakleti pacifisti, drugi poput Thomasa Muntzera poticali su seljake i poljoprivrednike da se zauzmu za promjene, ako je potrebno i oružjem. Na obzoru se nazirao građanski rat.

Seljaci su krenuli u rat jer je društveno ugnjetavanje u Europi trebalo reformirati. Godine 1520. rimokatolički redovnik Martin Luther u tri je knjige

predstavio biblijske argumente za pravdu, jednakost i slobodu. Seljačka buna primijenila je ta načela na svoje svakodnevno iskustvo ponižavanja, ugnjetavanja i iskorištavanja. Luther i Zwingli probudili su ih.

Reformatori su vjerovali da se europska eksploatacijska i porobljavajuća kultura treba promijeniti. Međutim, činilo se da se naglo, nasilno, radikalno narušavanje *statusa quo* pokazalo kao veći problem. Nadmoćna vojna snaga rimokatoličkoga i luteranskog plemstva ugušila je pobunu. Luther je podržavao gušenje pobune. Život je izgubilo oko sedamdeset tisuća seljaka. U većini slučajeva stanje seljaka nakon bune pogoršalo se. Ipak, pobuna je potvrdila da stari poredak ne može opstati. U tom je trenutku bilo potrebno novo svjetlo.

Godine 1524. bilo je vrijeme da St. Gallen odluči. Dok se veliki seljački rat zakuhavao u zemljama njemačkoga govornog područja, grad se pripremao za izbore. Hoće li grad učiniti Bibliju svojim vrhovnim autoritetom te njezino svjetlo i mudrost vodičem za privatni i javni život?

Odluka da se Božja riječ stavi iznad religije bila bi zahtjevna. Zahtijevalo bi sveopće obrazovanje: svaki građanin morao bi biti opremljen za proučavanje Božje riječi i život u njezinu svjetlu. Ići protiv autoriteta srednjeg vijeka značilo je riskirati živote svojih supruge i djece. Odluka se nije mogla donijeti olako. Vadian, koji je predvodio raspravu, želio je reformu. Ali pod koju cijenu?

Suvremenim čitateljima bit će teško cijeniti važnost i posljedice te odluke. Kroz povijest se većina elita u većini zemalja oslanjala na podjarmljivanje masa kako bi financijski profitirala. Teolozi, političari, i seljaci nisu se sukobljavali oko zamjene jednog vjerskog sustava drugim. Borili su se oko razumijevanja i pokoravanja Božjoj riječi.

Ako je Biblija bila Božja riječ, ona mora nadići sav ljudski autoritet. Bilo je to pitanje moći... ali bilo je i više od toga. Ljudi su se borili oko identiteta Europe: tko su i tko su željeli biti. Borili su se oko toga kako razumjeti svijet, stvarnost i svoje mjesto u njemu.

Da bismo mogli cijeniti što je bilo na kocki, pogledajmo što je Biblija već postigla u Europi. Svoju potragu započet ćemo s čovjekom po kojem je St. Gallen dobio ime.

MONASI KOJI SU SPASILI CIVILIZACIJU

Moje me sveučilište naučilo cijeniti antičku grčko-rimsku učenost. Europski „barbari”, međutim, nisu vidjeli veliku vrijednost u pretpostavkama svojih filozofa. Između 410. i 476. godine počeli su s dekonstrukcijom drevnog učenja zajedno sa zapadnom polovicom Rimskog Carstva. Neposredno prije pustošenja Rima 24. kolovoza 410. godine, redovnik je predložio da se tamo izgradi visokoškolska ustanova. Kada se vratio trideset godina kasnije, jedva je mogao naći nekoga tko je znao čitati i pisati.

Moji učeni profesori jednostavno su ignorirali istinu da čak ni Grci ni Rimljani nisu vjerovali svojim drevnim filozofima i pjesnicima. Aleksandrov mač, a ne Aristotelova logika, osvojio je svijet. Grčki epovi, filozofija i umjetnost slijedili su mač, ali rijetko je tko posvetio svoj život podučavanju svijeta grčkoj „demokraciji”. Kad je mač izgubio, učenje je nestalo.

Grci nisu mogli sačuvati svoje intelektualno blago. Svijet duguje većinu svoga znanja grčke mudrosti istočnim i sirijskim pravoslavnim monasima, koji su prepisivali predkršćanske grčke rukopise dok nisu pali u ruke muslimanima. Tada su se ti tekstovi počeli prevoditi na arapski i latinski jezik.

Nakon pada Rimskog Carstva, zapadna se Europa morala ponovo obrazovati. To je započelo nizom herojskih misionarskih putovanja irskih redovnika. Životi nekih od njih završili su mučeništvom jer su ih ubili nepismeni pogani kojima su došli služiti. Irski redovnici osnovali su preko stotinu samostana kako bi prakticirali duhovnost i obrazovali nacije koje danas poznajemo kao Francusku, Švicarsku, Njemačku, Austriju i Italiju.² Postoji razlog zbog kojeg te nacije više ne obožavaju grčke i rimske bogove. Panteon je svoje štovatelje držao u neznanju i strahu. Redovnici su ih upoznali s potpuno drukčijim božanstvom: Mesijom, Isusom, koji nije došao da mu se služi, već da služi.

Grad St. Gallen dobio je ime po redovniku Gallusu (oko 550. – oko 646.). Zajedno s jedanaesticom drugih Gal je pratio svetog Kolumbana (543. – 615.) u legendarnoj irskoj misiji koja je civilizirala kontinentalnu Europu.

ZAŠTO JE IRSKA BILA SREDIŠTE OBRAZOVANJA?

U knjizi *The Story of the Irish Race*³ (*Priča o irskoj rasi*) povjesničar Seumas MacManus pripovijeda kako je sveti Patrik u petom stoljeću preobrazio Irsku.

Kao mladića, Patrika su zarobili irski gusari i odveli kao roba kako bi služio štovateljima idola koji su živjeli po „nemilosrdnom zakonu mača”. U snu mu je pokazano kako može pobjeći. Desetljećima kasnije, još jedan san nadahnuo je Patrika da se vrati i poduči Irce evanđelju. Zbog svoje misije koja je mijenjala povijest, Irci su „ostavili osvajački mač da ga izjede hrđa, a oni sami su otišli nadaleko i naširoko morem i kopnom noseći sada narodima – onima koji su blizu i onima koji su daleko – ljekoviti melem blagih Kristovih riječi.”

Irski redovnici pomogli su civilizirati Europu. Sveti Kolumba (oko 521. – 597.) prvo je osnovao samostane u svojoj rodnoj Irskoj. Zatim je 563. godine počeo evangelizirati Škotsku. Jedan od njegovih učenika, Aidan (umro 651.), osnovao je samostan Lindisfarne u Engleskoj.

Drugi je učenik, Kolumban (543. – 615.), otišao u Francusku. Osnovao je samostane u Annegrayu, u Luxeuilu i u Bobbiu u sjevernoj Italiji.

Amandus (umro 675.) evangelizirao je u Flandriji i osnovao niz samostana.

Willibrord (658. – 739.) osnovao je samostan Echternach u današnjem Luksemburgu. Postao je veliko misionarsko središte.

Bonifacije (oko 675. – 754.), „njemački apostol”, postao je poznat jer je u Geismaru srušio hrast boga Thora. Osnovao je nekoliko samostana, uključujući Fuldu (oko 743.). Tamo je pokopan nakon mučeništva. Kao što ćemo vidjeti u sljedećim poglavljima, samostani poput ovih postali su sjeme koje je procvjetalo u Europu kakvu danas vidimo.

PUSTINJAK I MEDVJED

Bolest je spriječila Gala da prati Kolumbanusa preko Alpa. Stoga je oko 612. godine sagradio malu isposničku ćeliju (ćeliju i kapelicu) u blizini vodopada rijeke Steinach, oko jedanaest kilometara od Bodenskog jezera. Egipatski „pustinjski oci” izveli su ideju o pustinjaštvu iz pustinjskog iskustva Židova. Najpoznatiji od njih bio je Anton Veliki, koji se preselio u pustinju oko 270. godine. Mnogi su ga slijedili. Njihov je model utjecao na istočno-pravoslavnu monašku tradiciju planine Atos i zapadna monaška pravila svetog Benedikta, koja je Gal slijedio.

Iskustvo Izraelaca u pustinji opisano je u Izlasku, drugoj biblijskoj knjizi. Ona bilježi čudesno izbavljenje hebrejskih robova nakon četristo trideset

godina ropstva. Bog je spasio robove da bi ih pretvorio u velik narod. Ropstvo je traumatično. Ono preživljava brutalnim rušenjem dostojanstva i samopoštovanja ljudi. Rob ne može zaštititi svoju čast, svoju osobu ili obitelj. Živi u strahu, pun (razumljive) ljutnje. Da bi postali veliki narod, robovima je trebalo više od neovisnosti i nove zemlje. Trebao im je novi duh. Duh ropstva morao je biti istjeran iz njihovih srca kako bi mogli primiti duh hrabrosti. Duh sinovstva koji preuzima vlasništvo nad svojim nasljedstvom. Hebreji su bili oslobođeni tiranije svijeta kako bi živjeli po riječi svoga Oca. Robovi su dobili priliku da prihvate Božju vlast nad Njegovim stvorenjem.

Četrdeset godina lutanja pustinjom postalo je prvi korak u dugom procesu pretvaranja robova u naciju. Tijekom tog pustinskog razdoblja Izraelci su morali živjeti u potpunoj ovisnosti o Bogu. Hranio ih je manom s neba. Naučili su da Njegova riječ treba postati njihov zakonik za život u zajednici. Na početku svoje službe, Isus Krist također je proveo četrdeset dana u pustinji. Ta su pustinska iskustva postala doživotan uzor kršćanskim pustinjacima. Oni su se odrekli svijeta da bi tražili Boga. To što se učen čovjek odrekao svijeta donijelo je Galu status duboko poštovanoga „svetog čovjeka”. To je privuklo sljedbenike. Neki su izgradili ćelije za sebe. Pobožna/liturgijska literatura bila im je potrebna za obnavljanje uma. Morali su naučiti čitati i kopirati Galove rukopise. Taj je rad postao prvi korak u njihovom intelektualnom razvoju.

Prijeteći medvjed nalazi se na grbu St. Gallena. Jednog se dana Gal grijao pored vatre kad je divlji medvjed izašao iz šume i nasrnuo na njega. Sveti čovjek ga je ukorio. Iznenađen, medvjed se zaustavio i povukao. Nešto kasnije vratio se s cjepanicom drva za ogrjev i sjeo da se ugrije. Gal je podijelio svoj kruh s medvjedom. Postali su prijatelji. Sveti Tuotilo (850. – 915.), izuzetno nadaren pjesnik opatije, pisac himni, glazbenik, skladatelj, arhitekt, kipar i slikar, zabilježio je legendu o medvjedu reljefom od bjelokosti u knjižnici.

JE LI TO MIT?

Za mene kao Indijca prikladno pitanje je: Zašto Gal nije izmislio spektakularni mit poput utjelovljenja boga Vishnua kao *Varaha* (divlje svinje)? Naši su mudraci poštovani jer su izvrsni tvorci mitova. Za usporedbu, legenda o medvjedu i Galu je prejednostavna. Čak ni ne zvuči kao priča.

Mistik bi se mogao zapitati, zašto Gal nije meditirao da postane jedno s medvjedom? Tada ne bi bilo neprijateljstva između čovjeka i prirode. Jer obojica su ista božanska beskonačna svijest. Što je Galu dalo ideju da čovjek treba postaviti svoj autoritet nad prirodom?

Hindusi su štovali planine; Švicarci su počeli kopati tunele kroz njih, kao što to čini i sekularna Indija. Godine 1518. Vadian, reformator, dobio je od lokalnih vlasti dozvolu da se sa svoja tri prijatelja uspne na planinu Pilatus iznad Lucerna. Dotada se Švicarci nisu penjali na taj vrh (a kamoli skijali niz njega!). Vjerovali su da u jezeru visoko na toj planini živi nemirna duša Poncija Pilata, rimskog namjesnika koji je naredio Kristovo raspeće. Njegov je duh mučio one koji su kročili na njegov teritorij.

Nakon Vadianova sigurnog povratka na vrh sljedeći se popeo ciriški gradski liječnik Conrad Gessner (1516. – 1565.). Prije nego što je postao jedan od otaca moderne zoologije i botanike, studirao je klasične jezike, teologiju i medicinu. Gessner se popeo na planinu Pilatus upravo da bi izazvao srednjovjekovno praznovjerje. Provokativno je bacao kamenje u jezero, istjerujući demona. Reformatori su odagnali švicarska praznovjerja s obzirom na planine. Oni su vjerovali da im Biblija govori da nam je Stvoritelj dao autoritet da uspostavimo svoju vladavinu nad ovim svijetom (Postanak 1,26-28). Ovo uvjerenje postalo je temeljem europskog vodstva u modernoj znanosti i tehnologiji.

Spasitelj nam je dao vlast i nad demonima (Mt 10,1). Ne trebamo se bojati zlih duhova. Trebamo ih izgoniti. Utvrđujući ljudsku vlast nad prirodnim i nadnaravnim, reformatori poput Vadiana prihvaćali su izravno ono što im Biblija govori. Nisu to doživljavali kao filozofsku spekulaciju ili valjanu etičku mudrost za svakodnevni život. Čitali su je kao riječ svoga Oca, božanski govor kroz koji se gradi odnos čitatelja sa svojim Ocem. Budući da je Božja riječ, u nju se moglo pouzdati. Božja djeca mogu računati na obećanja svoga Oca. Molitvom vjere, kad je to potrebno, mogu unovčiti Božja obećanja kao čekove koje je potpisao njihov Otac. Upravo su to znanje i vjera koju je to znanje nadahnulo promijenili zastrašujuće doba praznovjerja u suvremeno doba samouvjerenog autoriteta.

Galov medvjed simbolizirao je modernu ideju čovjekove vlasti nad prirodom. Shvatio je da Biblija izravno govori o tome kako Bog želi da njegova

djeca upotrebljavaju svoju vlast i u području nadnaravnog. To je najbolje ilustrirano čudom koje je Galu posthumno donijelo status sveca. Fridiburga, žena s puno društvenih kontakata, bila je zaručena s franačkim kraljem Siebertom II. Pojavio se mali problem. Izgubila je razum. Dva je biskupa nisu uspjela izbaviti od njezinih demona. Gal je uspio. To je čudo njegovoj pustinjačkoj ćeliji priskrbilo u posjed imanje Arbon.

OD PREBIVALIŠTA PUSTINJAKA DO SAMOSTANA

Takva su čuda pomogla ljudima da Gala prepoznaju kao sveca prije nego što je to učinila Crkva. Mjesto njegova ukopa iza kapelice postalo je sveto tlo za molitvu. Ovaj spontani pokret učinio je da isposnička zajednica raste. Otprilike stotinu godina nakon Gala, sveti Othmar imenovan je vođom pustinjačka. Pustinjačku ćeliju pretvorio je u opatiju.

Pustinjaci su živjeli izolirano u pojedinim ćelijama. Opatija ih je sve dovela u jednu zgradu. Zajednički život zahtijeva zajednički kod, zajednički jezik i literaturu koja prenosi zajednički pogled na svijet i život. Zajedničko štovanje pomaže u razvoju glazbe i glazbenih instrumenata. Za to su pak potrebne vještine, tehnologija i obrazovanje.

Stoljeće kasnije, najpoznatiji i najstariji sačuvani srednjovjekovni arhitektonski crtež bio je posvećen Othmarovu nasljedniku Gozbertu. To je Plan svetog Gala, prekrasni pergament s otoka Reichenau. Radi se o nacrtu idealne organizacije samostanskog prostora. To je slika duhovnog, društvenog, poljoprivrednog, obrtničkog i znanstvenog središta sveobuhvatnog procesa transformacije. Plan vizualizira zajednicu koja pretvara zemljopisnu i mentalnu divljinu u kultivirano okruženje, pogodno za sigurnost i zajednički prosperitet. Takvo planiranje povezano je mrežu samostana u DNK zapadne intelektualne i moralne kulture. Do danas je nacrt ove civilizacijske sile, Plan, o kojem se govori u poglavlju o arhitekturi u (II. svesku), i dalje visoko cijenjeno blago opatijske knjižnice St. Gallena.⁴

Zajednička literatura postaje duša društva, nacije, civilizacije. Daje smisao pojedincima i motivaciju društvu. Ona postaje svjetlo društva, autoritet koji rješava sporove.

Skeptici pokušavaju staviti ništavilo/nihilizam/slučajnost u srž društvene literature. Ubrzo otkrivaju da izostanak istine otvara vrata trenutnim

vladarima da koriste neobuzdan i isključiv autoritet za upravljanje po vlastitoj ludosti. Ukidanje istine stvara vakuum koji se ispunjava silom.

Biblija je postala duša St. Gallena jer ju je skriptorij opatije prepisivao za redovnike. Bila je to jedina knjiga koju su svi čitali svake godine. Da bi monasi razumjeli ono što su pročitali, opatijska škola morala je početi podučavati sedam humanističkih predmeta koji su postali dijelom zapadnoga samostanskog obrazovanja. To su trivij – gramatika, logika i retorika – i kvadrivij – aritmetika, geometrija, glazba i astronomija.

Ovo obrazovanje nije bilo svojstveno samo St. Gallenu. Redovnici i redovnice proširili su ga u mnoga središta. Cilj redovničkog obrazovanja bio je osposobiti ljude da vole Boga i svoje bližnje. Zbog toga je Othmar, opat osnivač samostana, također pokrenuo kuću za siromašne i najstariji švicarski leprozorij (oko 720. – 759.)⁵ Duh Isusa, koji je dodirivao i liječio bolesnike od gube, već je nadahnuo njegove sljedbenike da grade domove za te pacijente u Italiji i Francuskoj, u mjestima kao što su: Verdun, Metz i Maastricht. Monaško obrazovanje stvorilo je jedinstven europski identitet i obučilo europske, osobito *racionalne* vjerske vođe, koji su postavili temelje modernog svijeta. Osposobljavanje ljudi da vole Boga i svoga bližnjega urodilo je tehnološkim, poljoprivrednim, medicinskim, pravnim i ekonomskim dostignućima.

MOJE PUTOVANJE DO ST. GALLENA

Nekoliko tjedana prije putovanja u St. Gallen kupio sam kartu putem interneta. Plan puta pokazivao je da će moj autobus napustiti Reichelsheim, Odenwald (moje selo u Njemačkoj) u 11:01 prijepodne. Nakon promjene četiri različita vlaka u St. Gallen bih stigao u 17:59.

Nevjerojatno! Stigao sam tamo minutu prije 18 sati. Ta učinkovitost podsjetila me na vjenčanje prijatelja u Indiji. Petnaest članova mladoženjine obitelji stiglo je do željezničke postaje dvadeset i pet minuta prije polaska vlaka. Vlak je stajao na peronu. Kad su se spremali za ukrcaj, vlak se počeo kretati. Iznova su provjerili ime, broj i odredište vlaka. Bio je to njihov vlak. Kako je mogao krenuti prije vremena? Bijesna, ekipa je krenula do upravitelja stanice kako bi uložila protest i zatražila naknadu štete. Upravitelj je rekao, „Oh! To je bio jučerašnji vlak.”

Što je švicarsku i njemačku kulturu toliko razlikovalo od moje?

Pustinjaci mogu živjeti po svom rasporedu. Mogu ustati kad je sunce toplo i leći u krevet kad žele. Zajednički život, s druge strane, zahtijeva zajedničko vrijeme. Svaki redovnik mora svoj rad organizirati na način da istovremeno dolaze na zajedničke molitve i obroke.

Redovnici, a ne pastiri ili ribari, trebali su satove. Stoga su ih izmislili. Prije mehaničkih satova, orgulje su bile najsloženiji stroj na svijetu. Redovnici su gradili, svirali i održavali svake orgulje jer im je životni cilj bio štovati Boga. Mehaničke vještine stečene za stvaranje glazbala postale su korisne za izum mehaničkog sata. Sat je pak postao matrica jedinstvene uloge Zapada u razvoju strojarstva.⁶

Danas i mi Indijci izrađujemo satove. Sami po sebi, satovi nam ne pomažu držati se rasporeda. Pa, što je onda zapadnoj Europi dalo jedinstvenu sposobnost učinkovitog upravljanja vremenom?

Danas je St. Gallen poznat po Sveučilištu za poslovni menadžment. Zajedno s drugim institucijama izvrsnosti, obučava radnu snagu koja pomaže u upravljanju većeg dijela europskog financijskog i poslovnog sektora. Vrijeme je bogatstvo, ali samo kada se njime učinkovito upravlja.

MOŽE LI ČOVJEK UPRAVLJATI VREMENOM?

Tko je Švicarcima rekao da mogu vladati vremenom?

U Indiji smo štovali vrijeme. Učili su nas, vrijeme je bog – Kaal: strašni bog smrti. Moj jezik, hindi, koristi istu riječ za jučer i sutra – *kal*. Vrijeme je postojalo prije nego što smo se rodili. Proždrijet će nas, našu djecu i unuke, baš kao što je proždrlo naše očeve i pretke... i nastaviti će se. Stoga se treba bojati vremena i smirivati ga, a ne upravljati njime. Ovakva perspektiva učinila je Indiju kulturom astrologije, u kojoj naše vrijeme vlada nama. Naše zvijezde odlučuju kada se vjenčati i s kim se vjenčati; kada započeti službeno putovanje i s kim ući u posao. Čak i u dvadeset i prvom stoljeću radimo kompjutorizirane horoskope za svoje automobile i skutere. Zašto riskirati gnjev boga smrti na našim rizičnim cestama?

Europska se kultura razvijala drukčije. Postupno se srednji vijek promijenio u kulturu astronomije. Astrologija je bila važna i u Europi, prije nego što ju

je Biblija marginalizirala naučavajući da vrijeme nije bog. Bog je postojao prije vremena. Napravio nas je na svoju sliku da proučavamo znakove koje je stavio na nebo: sunce, mjesec, zvijezde i zvijezda. Nebeska su tijela bila tu da nam pomognu planirati i upravljati vremenom: šest dana raditi na uspostavljanju svoje vladavine nad zemljom, a sedmi počivati (Post 1,14-28).

„Ali kako stvorenje vremena može vladati vremenom?” ispitivali su pogani. To je svjetonazorska razlika koju je načinila Biblija. Naučila je Europu da je čovjek više od stvorenja vremena. Počeo je u vremenu... ali Bog mu je udahnuo vječnost u dušu. Čovjek je stvoren da živi vječno. Smrt je došla kao prokletstvo nad ljudskim grijehom. Odvojilo nas je od vječnog izvora našega života. Tada je došao Spasitelj. Uzeo je naš grijeh, njegovu sramotu, krivnju i posljedice, uključujući smrt. Prikovao ih je na svoj križ. Trećeg dana nakon smrti, pobijedio je grob. Uskrsli Spasitelj daje nam drugu priliku da primimo Božji vječni život pokajanjem i vjerom. Uskrsnuće i vječni život čine nas većima od vremena. Ljudska bića mogu i trebaju baratati vremenom ili upravljati njime, baš kao što upravljaju ostatkom stvorenog poretka.

Jednom sam podijelio ovu ideju s prijateljem, intelektualcem i deklariranim ateistom. Nakon trenutka mrgodne tišine, okreće se prema meni i kaže: „Ne razumijem te, Vishale. Raspravama o religiji pristupaš racionalno, što cijenim. Zašto bi to morao upropastiti ubacivanjem uskrsnuća u raspravu? To je nemoguće!”

Zašto?

„...jer... smrt je konačna – to je krajnja stvarnost.”

Kako znaš?

„Vjerujem.”

Možeš li dokazati svoje uvjerenje?

„Naravno da ne. Ali vjerujem da je u početku bila Smrt. Tada nisu postojali ni Bog, ni duh, ni svijest, ni ameba, ni virus, ni bakterije. Život je nastao u kozmičkoj nesreći. Počeo je mutirati i razvijati se.

Milijarde slijepih slučajnosti kasnije, evo nas, svađamo se oko istine. Jednog će dana naš sunčev sustav i galaksiju progutati crna rupa. To će uništiti sav život. Smrt, početak, bit će i kraj. Jer smrt je krajnja stvarnost.”

Stvarno? Nisi li upravo naveo da je sav život izašao iz smrti?

Zašto je onda uskrснуće „nemoguće”?

Što ako je Život – živi Stvoritelj – vječna i konačna stvarnost? Što ako nas je načinio da zauvijek živimo s Njim? Da imamo vlast nad Njegovim stvaranjem – strašnim medvjedima i planinama, duhovima i vremenom? To je nadnaravni biblijski svjetonazor. To je Zapadnu civilizaciju učinilo drukčijom od mog svijeta jer je ljude učinilo drukčijima od ostalih stvorenja.

Nakon što smo vidjeli neke od razlika koje je Biblija potaknula, vratimo se St. Gallenu.

KNJIGA KOJA JE REFORMIRALA ST. GALLEN

Godine 1524., dok se veliki seljački rat spremao u zemljama njemačkoga govornog područja, grad St. Gallen izglasao je da će Biblija biti njihovo svjetlo koje će voditi njihova vijećanja i odabire; temelj za njihov intelektualni, socijalni, ekonomski, politički i diplomatski život; riznica mudrosti za privatni i društveni život. Dvije godine kasnije, godine 1526. St. Gallen je izabrao Vadiana za svog gradonačelnika.

Odluka St. Gallena da Božju riječ učini svojim svjetlom bila je jednostavna, ali ne i trivijalna. Ako išta drugo, bila je iskrenija od američke Deklaracije o neovisnosti iz 1776. godine. Građani St. Gallena nisu se pretvarali da su njihove ideje o ljudskoj jednakosti i neotuđivim pravima „samorazumljive”. Znali su da su te istine otkrivene u Bibliji (vidi 3. poglavlje, Može li Freudov stvoritelj komunicirati?). Shvatili su da budući da sva moć pripada Bogu, sva ljudska vlast u konačnici dolazi od Boga i stoga mu je ona odgovorna. To je značilo da se ljudska vladavina mora povinovati Božjoj pravednosti.

Odluka da Božja objava postane autoritetom u ljudskoj sferi bila je politička, ali i filozofska. Oslobodila je građane da traže istinu za sebe. Obavezala ih je da primjenjuju Božju riječ na svoje privatne i zajedničke živote, na svoj seksualni kao i poslovni život. Bio je to glas protiv tradicije i za slobodu s odgovornošću.

Grad je savršeno dobro znao da će njihova odluka da traže i žive po Božjoj istini ozlovoljiti neke vjerske vlasti. Potaknula je Kappelske ratove između tradicionalnih i reformiranih kantona. Zašto su građani donijeli odluku koja riskira ulazak u rat? Čitanje Biblije uvjerilo ih je da se brutalne vjerske

i političke strukture moći u Europi moraju promijeniti. Ljudske vlasti, političke, intelektualne i crkvene, trebale su svjetlost čišću od vlastite; autoritet viši od ljudskog, a ipak otvoren za kritičko promišljanje.

Biblija je zapalila njihovu ljubav prema slobodi i pravdi, prema razumnoj vjeri. Grad nije znao da će njihova odluka pokrenuti lančanu reakciju koja će dovesti do našeg modernog doba. Samo su željeli živjeti u vjeri koja proizlazi iz iskrene, intenzivne i sveobuhvatne učenosti.

KNJIŽNICA: UTOČIŠTE DUŠE

Kao što smo vidjeli, biblijski svjetonazor jedinstven je po tome što njegova duhovnost zahtijeva susret s materijalnim svijetom. Samostan je St. Gallen učinio domom učenjaka. U njemu se nalazi najstarija i najočuvanija švicarska srednjovjekovna knjižnica, osnovana oko 750. godine. Tijekom stoljeća mnogi su redovnici posvetili svoje živote prepisivanju i očuvanju svakoga dostupnog rukopisa. Intelektualno središte knjižnice bila je azijska, židovska knjiga. To je učenjacima bio ključ za razumijevanje svemira i njihova mjesta u njemu.

S obzirom na važnost Biblije, mnogi su redovnici o njoj pisali komentare. Neki su možda sumnjali u dijelove Biblije, ali što su je više proučavali, to su više prihvaćali njezinu tvrdnju da je Božja riječ. Stoga su kao zajednica nastojali oblikovati svoj život i svoj svijet u njezinu svjetlu. Poštovanje učenjaka prema Božjoj riječi učinilo je da su Bibliju prepisivali sve ljepšim, umjetničkim pismom zvanim kaligrafija.

Srednjovjekovna nauka procvjetala je u renesansu, koja je započela s književnikom i pjesnikom Francescom Petrarcom (1304. – 1374.). Humanisti koji su ga slijedili proučavali su svu dostupnu antičku literaturu, grčku i latinsku. Svladali su i narodnu književnost različitih naroda. Sve je to proučeno, prepisano i sačuvano u knjižnici opatije St. Gallena. Stoga ju je 1983. godine UNESCO prepoznao kao jedno od neprocjenjivih mjesta svjetske kulturne baštine.

Ne smijemo propustiti značaj doba knjižnice. To daje uvid u svjetonazor koji je Europu učinio drukčijom. Najstarija sačuvana azijska knjižnica, muzej Tian Yi Ge, nalazi se u istočnoj Kini u gradu Ningbo. Izgrađena je negdje između 1561. i 1586. godine, osamsto godina nakon opatijske knjižnice. Najstarija

sačuvana indijska knjižnica nalazi se u Tanjoreu u južnoj Indiji. Knjižnica Sarasvati Mahal Maharadže Serfoji započela je s radom u sedamnaestom stoljeću, gotovo tisuću godina nakon knjižnice St. Gallena. Procvjetala je pod kraljem Marathe Serfojijem II. Bhonsleom (1777. – 1832.) koji je živio s njemačkim kršćanskim misionarom Friedrichom Schwartzom (1726. – 1798.), koji mu je bio mentor. O svjetonazorskim implikacijama tih činjenica govorit ćemo kasnije.⁷

Za sada se vratimo na moje čuđenje kako građani nisu poznavali svoga „gradskog oca” ili zašto je prikazan s određenom knjigom u ruci. Iskustvo me učinilo znatizeljnim: je li važno što građani St. Gallena danas više ne znaju knjigu koja je reformirala njihov grad, njihovu naciju i samu zapadnu civilizaciju?

Je li Zapad amputirao svoju dušu zaboravivši Vadianovu knjigu? Je li to razlog zašto je zbunjen oko svog identiteta, izvora svog smisla, morala i tajne svoga nevjerovatnog uspjeha?

Biblija potiče čitatelje da traže mudrost. Mudrost „odozgo”⁸ gradi pojedince, obitelji i nacije. Ipak, civilizacija je krhka poput vrta. Treba samo nekoliko sezona da divljina „mračnog doba” zauzme njegovani vrt. To ovaj upit čini još važnijim.

Knjižnica opatije St. Gallen opisuje se kao utočište za dušu. Njezini zidovi okružuju nas hranom za dušu: knjigama koje nude znanje. Znanje nas prenosi u duhovno carstvo istine.

U Drugom svesku vratit ćemo se umjetnosti i baroknoj arhitekturi opatije. Poblježe ćemo pogledati njezin svod. U sljedećih nekoliko poglavlja promotrit ćemo središnje elemente svjetonazora zastupljene u toj knjižnici.

Te su ideje od Zapada stvorile civilizaciju koja je tražila i bila poslušna istini. Stanovnici St. Gallena ne poznaju oca svoga grada. Nije im stalo do knjige u njegovoj ruci. Intelektualna oholost krađe Zapadu njegovo nasljeđe. Malo poniznosti moglo bi nas ponovno povezati s istinskim bogatstvom Zapada.